

kunst om lief te hebben

schets, trends en aanbevelingen amateurkunst 2005-2008

Platform voor Amateurkunst
Utrecht
1 februari 2003

kunst om lief te hebben

schets, trends en aanbevelingen amateurkunst 2005-2008

2^e herziene druk

Inhoud

I inleiding	4
II amateurkunst	
- definitie	5
- belang	5
III amateurkunstenaars	
- hoeveel amateurs?	7
- wie zijn het?	7
- milieu, normen en waarden	8
- disciplines	10
IV amateurkunstbeoefening	
- diversiteit	11
- organisatie	11
- grotere verbanden	11
- instellingen	11
V de landelijke amateurkunstinstellingen	
- karakter	13
- doelen	13
- voor wie werken de instellingen?	14
- de aanpak	16
- producten	17
- wat doen de instellingen samen?	18
- het PAK; voor het belang van de gehele amateurskunst	18
VI ontwikkelingen en beleidslijnen	
- ontwikkelingen algemeen	20
- ontwikkelingen per discipline	23
VII tot slot	28

I inleiding

Eenderde van de Nederlandse bevolking doet aan amateurkunst.¹ De één schildert, individueel, thuis, de ander treedt wekelijks op met een dansgroep of loopt voor de fanfare in een majorettepeloton. Het eerste dat opvalt, is de enorme diversiteit aan uitingen, de omvang van de beoefening en de vitaliteit van de amateurkunstwereld in Nederland.

Het Platform voor Amateurkunst² vraagt aandacht voor deze “**samenlevingskunst**”, die fundamenteel is voor een samenleving, maar die ook nogal onder druk staat. Druk door de commercialisering, de megafestaties, de professionalisering, de prijzen van faciliteiten, de projectgerichtheid, de politisering van de culturele wereld. Maar vooral ook: doordat amateurkunst geen “issue” is! Voor zover er publieke en politieke aandacht voor kunst is gaat deze uit naar de professionele kunsten, die alle aandacht lijken op te eisen. Er wordt niet over amateurkunst gesproken, en dat terwijl miljoenen mensen er met veel enthousiasme en toewijding aan doen en er talloze ontwikkelingen zijn die het noodzakelijk maken om met de nodige zorgvuldigheid beleid uit te zetten met het oog op het behoud en de verdere ontwikkeling van amateurkunst in Nederland.

Amateurkunst staat niet gelijk aan ‘niet-professioneel’ en dus ‘waarde-loos’. Wie beter kijkt, ziet de maatschappelijke verrijking die amateurkunst biedt: voor iedereen het niet te missen cultureel aanbod van concerten, voorstellingen en exposities en voor de beoefenaars de zinvolle, uitdagende vrijetijdsbesteding en een levendige en directe confrontatie met esthetische normen en waarden, vaak ook over de nationale, sociale en culturele grenzen heen. De tienduizenden verenigingen en honderdduizenden vrijwilligers die in de amateurkunst actief zijn vormen **het cement van een coherente samenleving**.

We laten u in deze notitie zien wat amateurkunst is, wie de amateurkunstenaars aan het begin van de 21ste eeuw zijn en hoe amateurkunst georganiseerd is. Tevens gaan we in op algemene trends en op ontwikkelingen die specifiek zijn voor de verschillende kunstdisciplines. We doen dat mede met het oog op de beleidsontwikkeling voor 2005 en verder, omdat het noodzakelijk is om in de amateurkunst van de samenleving te investeren.

Amateurkunst is kunst om lief te hebben – en dat moet de samenleving en haar overheid veel waard zijn!

¹ Zie hoofdstuk 3.

² Het Platform voor Amateurkunst is het samenwerkingsverband van de landelijke steuninstellingen voor amateurdans,

II amateurkunst

definitie

Amateurkunstenaars zijn kunstenaars die hun kunst beoefenen zonder daarmee primair in hun levensonderhoud te willen voorzien. Dat levert een werkbaar onderscheid op tussen amateurs en professionele kunstenaars, maar het geeft geen inzicht in de gelaagdheid van de amateurkunst: tussen de vooral voor de gezelligheid zingende shanty-zanger en de ambitieuze altviolist in het kamerorkest gaapt een grotere kloof dan de overeenkomst in de definitie, dat ze het niet voor het geld doen, doet vermoeden.

Amateurkunst is geen professionele kunst. Maar amateurs hebben wel een grote band met professionele kunstenaars. In beider belang: professionele kunstenaars zijn veelal docent, choreograaf, dirigent, regisseur of begeleider. ***Veel professionele kunstenaars voorzien juist dankzij de amateurkunst in hun levensonderhoud.***

Een even grote band is er met de wereld van de kunsteducatie. Niet alleen heeft een aanzienlijk deel van de amateurkunstenaars periodiek les bij een instelling voor kunsteducatie, maar ook de amateurkunstbeoefening zelf is doorspekt met kunsteducatieve momenten: wat leer je niet over muziek, componisten en interpretatie bij een goede orkestrepetitie.

Amateurkunst is kunst. Ze verdient het om meer gezien, getoond, gehoord te worden. Niet alleen omdat er miljoenen mensen zijn die deze kunstvorm beoefenen, maar ook vanwege de hoge kwaliteit die kunstproducten van liefhebbers kunnen hebben. Passie, hartstocht en gedrevenheid kenmerken amateurkunstenaars en hun kunstwerk en hebben een belangrijke uitstraling op hun leefomgeving en daarmee op de samenleving als geheel.

belang

Amateurkunst is kunst van de samenleving. In de inleiding is al aangestipt dat een deel van het te genieten kunstaanbod door amateurs geleverd wordt. Op sommige terreinen (opera, volksdans, blaasmuziek) zelfs meer dan de helft van het aanbod. Dat geldt in het bijzonder voor kleinere gemeenten.

Amateurkunst is levenskunst. Het is voor de beoefenaars een zinvolle, uitdagende vrije tijdsbesteding. Het is ook vrije tijdsbeleving die een directe relatie heeft met de samenleving. Toneel of schilderen, het gaat ergens over. Amateurkunst reflecteert, stelt aan de orde en maakt zaken bespreekbaar. Het toont een ander perspectief. Voor senioren is het vaak de enige *actieve* vrije tijdsbesteding.

³ Motivaction (2000)

Amateurkunst is sociale kunst. Amateurkunstbeoefening doet ook iets met mensen. Uit onderzoek blijkt dat amateurkunstenaars zeer sociaal geëngageerd zijn³. Zij zijn sterk in het aangaan van nieuwe contacten, tonen grote belangstelling in de mening en het leven van andere mensen en laten zich inspireren door de multiculturele aspecten van de maatschappij. Amateurs nemen bewust de tijd voor zaken die zij belangrijk vinden en manoeuvreren autonoom door het leven.

Amateurkunst is ook professioneel. En dan is er tenslotte nog een niet onaanzienlijk economisch belang: de 'amateurkunstindustrie'. Van de materialen voor professionele kunstenaars kunnen de muziekinstrumentenwinkel en de winkel voor audiovisuele apparatuur niet bestaan. De werkgelegenheid van professionele kunstenaars in de amateurkunst is al genoemd. En dan zijn er nog de vele podia, oefenaccommodaties, tijdschriften, enzovoorts. Het gaat naar schatting om enkele miljarden euro's omzet.

III amateurkunstenaars

In 2000 deed onderzoeksbureau Motivaction in opdracht van het PAK en het Fonds voor Amateurkunst onderzoek naar de beoefening van amateurkunst in Nederland. Hieronder een aantal bevindingen van dit onderzoek.

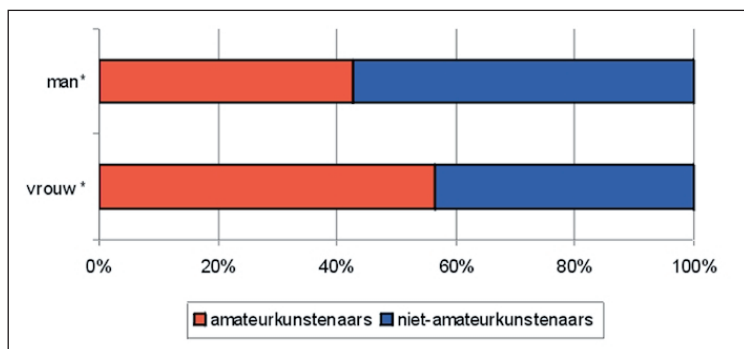
hoeveel amateurs?

De totale amateurkunstbeoefening in Nederland is door Motivaction gemeten in de volgende termen: personen die wekelijks meer dan 50 minuten besteden aan één of meerdere vormen van amateurkunst. Als deze definitie gehanteerd wordt, beoefent *36% van de Nederlandse bevolking in de leeftijd van 15 tot en met 80 jaar* één of andere vorm van amateurkunst. In dit onderzoek is alleen gekeken naar beoefenaars van 15 tot en met 80 jaar. Volgens onderzoek van het NIPO (1999) doen rond 36%, d.w.z. 770.000, jongeren tussen 6 en 18 jaar actief aan amateurkunst.

wie zijn het?

Hieronder wordt beschreven wat de demografische kenmerken zijn van amateurkunstenaars vergeleken met niet-amateurkunstenaars. Uit de eerste figuur kan worden afgelezen dat het aandeel vrouwen binnen de groep amateurkunstenaars hoger is dan binnen de groep die geen amateurkunst beoefent.

Figuur 1 Sekse amateurkunstenaars⁴

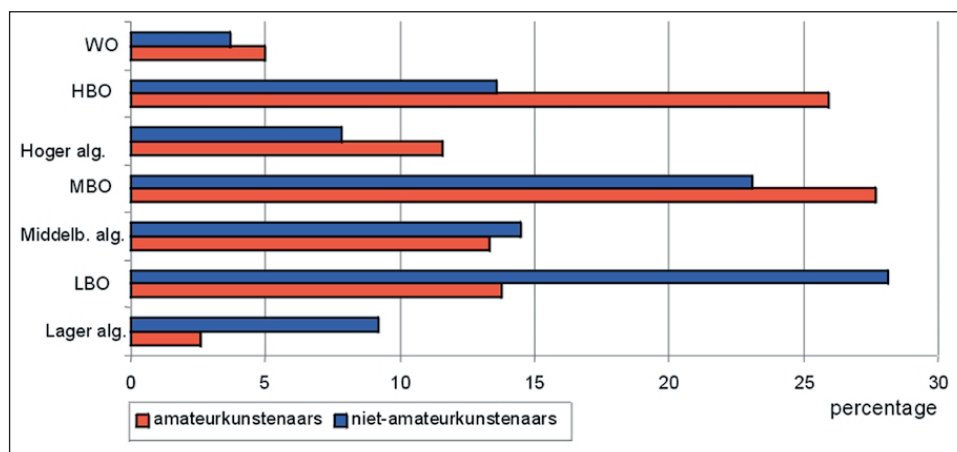

* betekent een significant verschil met 95% betrouwbaarheid

Binnen de groep amateurkunstenaars doen zich significant meer hoger opgeleiden voor dan bij de niet-amateurkunstenaars. Lager opgeleide amateurkunstenaars zijn er beduidend minder.

⁴ Alle in dit hoofdstuk gebruikte tabellen en figuren zijn afkomstig uit de rapportage van het genoemde onderzoek van Motivaction: *Amateurkunst, Profielen op basis van Socioconsult*.

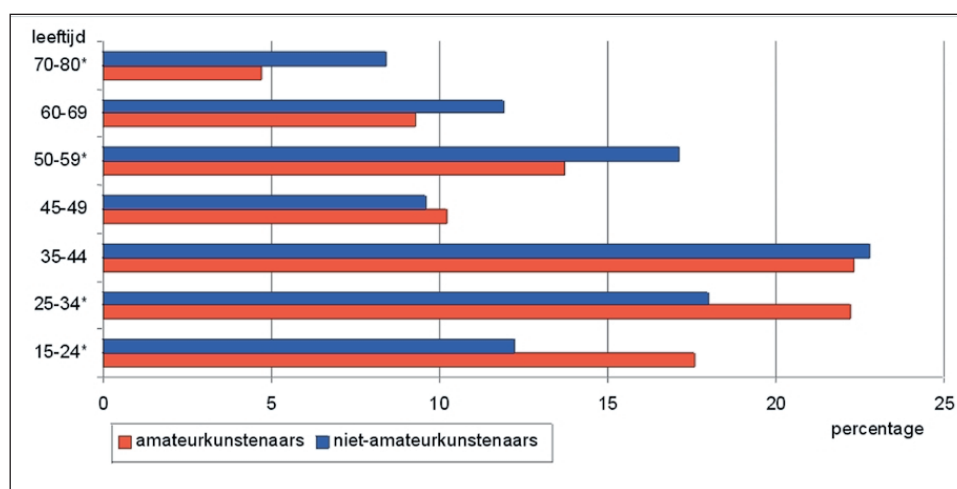
Figuur 2 Opleidingsniveau amateurkunstenaars

* betekent een significant verschil met 95% betrouwbaarheid

Ook in de leeftijdscategorieën doen zich verschillen voor tussen amateurkunstenaars en niet-amateurkunstenaars. De eerste komen significant vaker voor bij de jongere leeftijdsgroepen (15 tot en met 24 jaar en 25 tot en met 34 jaar) en minder vaak bij de hogere leeftijdsgroepen.

Figuur 3 Leeftijdscategorieën amateurkunstenaars

* betekent een significant verschil met 95% betrouwbaarheid

milieu, normen en waarden

Anno 2003 wordt er veel gesproken over normen en waarden.

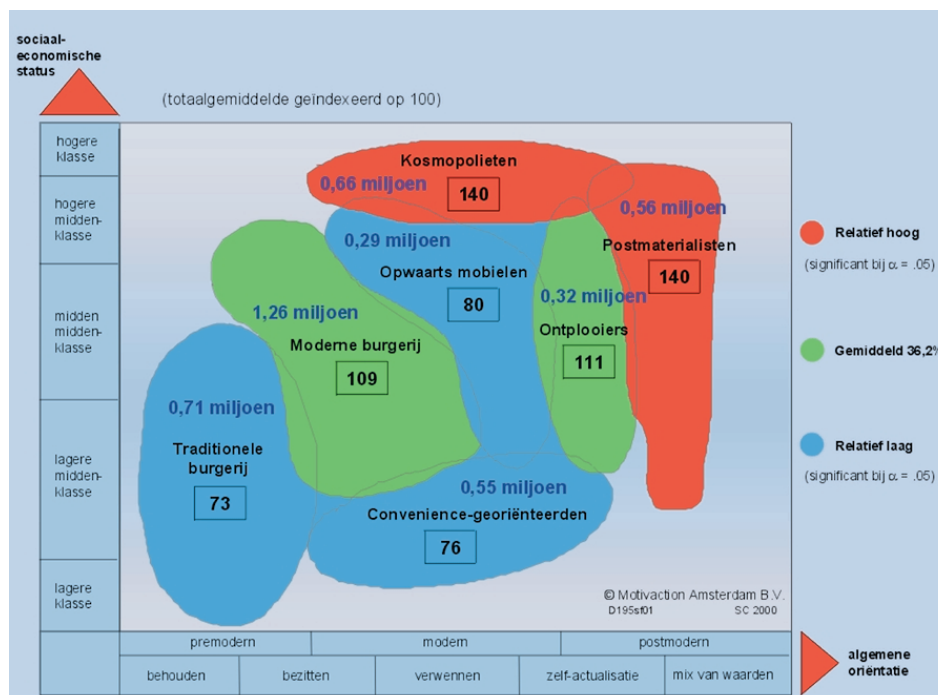
Kunst scheidt waarden; en dat geldt voor de amateurkunst ook. Naast de esthetische waarde gaat het om de culturele, sociale en economische waarden. Amateurs werken alleen of in groepsverband aan de productie van kunst en verrijken zodoende de samenleving. Zij hebben en ontwikkelen belangstelling voor anderen die professioneel of als amateur met kunst bezig zijn. En

als actieve beoefenaars betrekken zij ook anderen bij hun kunst: bezoekers van optredens, voorstellingen, exposities, enz.

Amateurkunst is niet elitair maar wel van alle niveaus: amateurkunstenaars bevinden zich relatief veel in de sociale milieus van de kosmopolieten en postmaterialisten, milieus die erom bekend staan cultureel zeer actief te zijn⁵. Ook de passieve cultuurparticipatie is in deze milieus relatief hoger dan in de rest van Nederland. Uit de relatieve index in de figuur kunnen we opmaken dat het aandeel kosmopolieten en postmaterialisten 40% groter is dan gemiddeld in Nederland, hetgeen impliceert dat ruim de helft van deze milieus aan een of andere vorm van amateurkunst doet. Dit betekent dat ongeveer 660.000 kosmopolieten en 560.000 postmaterialisten aan amateurkunst doen.

Deelname is gemiddeld (met andere woorden circa 36%) bij de moderne burgerij en ontplooiers. Amateurkunst is in absolute omvang echter bij de moderne burgerij het grootst.

Figuur 4 Amateurkunstenaars⁵

De milieus waar amateurkunst relatief van ondergeschikt belang is, zijn de traditionele burgerij, de convenience-georiënteerden en de opwaarts mobielen. De opwaarts mobielen en convenience-georiënteerden zijn beide vooral op zichzelf gericht. Beide milieus zijn minder bezig met het reilen en zeilen van de wereld die hen omringt. Opwaarts mobielen zijn vooral geïnteresseerd in uiterlijk en materialistisch vertoon, terwijl de convenience-georiënteerden vooral gericht zijn op gemak en genot. De traditionele burgerij wordt gekenmerkt door een focus op de naaste leefomgeving en de familie. Huiselijke vrijetijdsactiviteiten zoals handwerken, puzzelen en lezen passen meer in de leefstijl van de mensen in dit milieu dan beoefening van amateurkunst.

⁵ Op blz. 10 zijn de begrippen kort beschreven.

disciplines

Naast de algemene amateurkunstbeoefening kan onderscheid gemaakt worden tussen een zestal hoofddisciplines. De definitie van deze disciplines is door Motivaction in nauw overleg met het PAK opgesteld. Hieronder het aantal deelnemers en het percentage van de groep 15- t/m 80-jarigen.

	aantal	percentage
Audiovisueel	1.500.000 – 2.000.000	14%
Beeldend	1.625.000 – 2.125.000	15%
Dans	750.000 – 1.250.000	8%
Muziek	1.250.000 – 1.750.000	12%
Schrijven	125.000 – 625.000	3%
Theater	tot 375.000	1%

Beknopte beschrijving Nederlandse sociale milieus

Traditionele Burgerij

De moralistische, plichtsgetrouwe en op de status-quo gerichte burgerij die vasthoudt aan tradities en materiële bezittingen.

Convenience-georiënteerden

De impulsieve en passieve consument die in de eerste plaats streeft naar een onbezorgd, plezierig en comfortabel leven.

Moderne Burgerij

De conformistische, statusgevoelige burgerij die het evenwicht zoekt tussen traditie en moderne waarden als consumeren en genieten.

Kosmopolieten

De open en kritische wereldburgers die postmoderne waarden als ontplooiën en beleven integreren met moderne waarden als maatschappelijk succes, materialisme en genieten.

Opwaarts Mobielen

De carrièrerichte individualisten met een uitgesproken fascinatie voor sociale status, nieuwe technologie, risico en spanning.

Postmaterialisten

De maatschappijkritische idealisten die zichzelf willen ontplooiën en opkomen voor sociaal onrecht en het milieu.

Ontplooiers

De pioniers van de beleveniscultuur, waarin experiment en het breken met morele en sociale conventies doelen op zichzelf zijn geworden.

IV amateurkunstbeoefening

diversiteit

Er is niet zoiets als 'de amateurkunst'. Eerder moeten we het over de vele werelden van de amateurkunst hebben. De amateurschilder en de sopraan in het oratoriumkoor delen hun kunstpassie maar er zijn weinig overeenkomsten in de manier waarop ze hun kunst beoefenen. De één werkt thuis, individueel, en op een moment dat het hem uitkomt. De ander werkt op dinsdagavond met nog 60 anderen onder leiding van een dirigent toe naar het jaarlijkse kerstconcert.

Er valt veel onderscheid te maken. Eén willen we expliciet noemen: het onderscheid tussen podiumkunst en niet-podiumkunst. De conclusies en aanbevelingen in deze notitie zijn zoveel mogelijk veralgemeeniseerd tot de gehele amateurkunst. Toch gelden zij niet altijd voor beide werelden. Wij vinden dan ook dat kunstenbeleid disciplinegericht moet zijn.

organisatie

Veel kunstbeoefening vergt van de amateur naast de directe beoefening (zingen, toneelspelen, dansen) extra organisatorische inzet. Er valt nogal wat te organiseren voordat de operette op de planken staat en ook aan de eerste draaidag van de amateurfilm gaat een hoop georganiseerd vooraf! Het hele jaar door werken mensen aan kleding, decors, verlichting, enzovoorts. Iemand moet de zaal bespreken, een ander maakt een repetitieschema, huurt de muziek en regelt busvervoer. Iemand doet de boekhouding, iemand de publiciteit en iemand schrijft een programma-boekje, subsidieaanvraag of een beleidsplan.

Zonder al die extra inzet komt geen productie tot stand. En dat terwijl het merendeel van de amateurs eerder zingen of dansen als hobby heeft dan regelen. Maar het hoort erbij en vaak is het een (ondergewaardeerd) deel van de uiteindelijke prestatie. Het meeste organisatorische werk wordt samen gedaan door commissies binnen de vereniging of door het bestuur. Een deel van het werk wordt door andere vrijwilligers gedaan: familie of vrienden van de leden of trouwe ex-leden.

grotere verbanden

Een bijzonder deel van de vrijwilligers zet zich voor een grotere groep verenigingen in. Dat zijn de bestuurders of andere vrijwilligers van de grotere verbanden: de bonden, federaties, koepels, regio's of wat dies meer zij. Zij vertegenwoordigen honderdduizenden amateurkunstenaars in de disciplines muziek, dans, theater, textiel, film&video en fotografie. Zij behartigen de belangen van de aangesloten verenigingen, zorgen voor afstemming en overleg, onderhandelen met belastingdienst, rechten- en vakorganisaties of beheren een bibliotheek. Ook organiseren ze tal van activiteiten zoals festivals en concoursen. En dat alles onbetaald of met zeer kleine bureaus.

instellingen

De instellingen, of ze nu gemeentelijk, provinciaal of landelijk zijn, zijn intermediair tussen de werelden van kunstbeoefening en de overheden. Ze zijn instrument van het overheidsbeleid en tegelijk ondersteuner van de amateurkunstbeoefenaar. In veel gemeenten zijn er ten behoeve van de amateurkunst *instellingen voor kunsteducatie*. Per provincie zijn er de *provinciale steunfunctieorganisaties*. En tenslotte zijn er de *landelijke amateurkunstinstanties*, waaraan we in het volgende hoofdstuk aandacht zullen besteden.

V de landelijke amateurkunstinstituten

Er zijn vijf landelijke instellingen ten behoeve van de amateurkunst⁶. Twee daarvan zijn in Amsterdam gevestigd, de overige in Utrecht. Alle zijn stichting, met een bestuur en een aantal medewerkers in dienst.

We gaan vrij uitvoerig op deze instellingen en op de positie van het PAK, hun overkoepelend orgaan, in, omdat zij in het Nederlands bestel in de unieke positie verkeren om met de nodige expertise over ontwikkelingen in de amateurkunsten en de afzonderlijke disciplines te kunnen oordelen.

De instellingen onderscheiden zich van elkaar door de kunstdisciplines waarop ze zich richten. Globaal zijn dit: muziek, dans, beeldend, audio visueel, theater en letteren. De ene discipline wordt vooral individueel beoefend, de andere in groepsverband. Soms is er sprake van verregaande georganiseerdheid en goed opgeleid kader, dan weer niet. ***De ene amateurkunstenaar creëert vooral voor zichzelf, de ander staat op het podium.*** Dit zijn allemaal factoren die de werkwijze van de instellingen in hoge mate bepalen.

De instellingen worden voor het uitvoeren van hun taak gefinancierd door de Rijksoverheid. Deze draagt globaal tussen de 50 % en de 80 % bij in de lasten van de instellingen. Deze bedragen gemiddeld ongeveer € 1.000.000,— per jaar. Alle instellingen werken voor het gehele land.⁷

- Het **Landelijk Centrum voor Amateurdans** bedient volksdans, klassieke dans, jazz en showdans-, moderne dans- en werelddansgroepen, dansscholen, dansverenigingen, dansdocenten, choreografen en dansleiders. Ook genres als breakdance, salsa, tango en streetdance maken onderdeel uit van het aanbod van de instelling.
- **Unisono** bestaat sinds 2001. De instelling (voorheen LOAM, SNK en NIB) bedient de gehele vocale en instrumentale amateurmuziek. Unisono ontwikkelt in samenwerking met de muziekorganisaties en de regionale en lokale partners opleidingstrajecten en activiteiten voor artistiek en organisatorisch kader, voor instrumentalisten en zangers, voor majorettes en twirlers, voor het onderwijs, enz. en fungeert als steunpunt voor de koepels in deze sector.
- De **Stichting Beeldende Amateurkunst** (SBA) werkt naast beeldende kunst ook op het gebied van de Audiovisuele kunst (foto, video, film, computerkunst). Tot de beeldende kunst rekent de SBA onder andere schilderen, tekenen, textielkunst en 'kleinere' disciplines als boekbinden, papierknippen, emailleren, e.a.
- De **Stichting Schrijven** organiseert activiteiten voor poëzie-, proza- en toneelschrijvers. In de praktijk wordt daarbij soms onderscheid gemaakt tussen amateur- en beroepsschrijvers maar dit is geen belangrijk vormgevend onderscheid voor de Stichting.

⁶ Naast deze instellingen zijn er ook landelijke organisaties die werken op het terrein van de amateurpopmuziek en amateurjazz. Deze kennen echter geen onderscheid tussen amateurs en professionals.

⁷ Soms ook voor of in het buitenland.

- **Theaterwerk NL** werkt in samenwerking met andere theaterinitiatieven aan de ontwikkeling en ondersteuning van het theater in de brede betekenis van het woord.

* * *

karakter

Voor een deel worden de instellingen gekarakteriseerd door de discipline waarvoor ze werken. Die is mede bepalend voor de 'structuur van de omgeving' en daarmee voor de aanpak.

De instellingen karakteriseren zichzelf desgevraagd als '*meer beleidsmatig dan uitvoerend*', '*zowel volgend als initiërend*', '*meer vraag- dan aanbod-gericht*' en '*doorlopend én projectmatig*'. Het levert een karakterschets op die past bij kleine instellingen met een groot en divers werkgebied.

Klein dat zijn de instellingen, zeker in relatie tot de doelgroep. Voor de ruim 1,5 miljoen amateur beeldend kunstenaars werkt bijvoorbeeld een landelijke instelling met nog geen 8 full time formatieplaatsen.

Als je klein bent en toch resultaat wilt boeken moet je voor de uitvoering van je plannen andere partijen mobiliseren. Dit karakteriseert de landelijke amateurkunst instellingen het meest: het vermogen – of de noodzaak – om projecten in samenwerking met anderen te organiseren. Het zijn allemaal *netwerkorganisaties*.

Een belangrijk onderdeel van het netwerk van alle instellingen zijn de *landelijke vertegenwoordigende koepels (federaties, verenigingen)* van amateurkunstenaars. Soms zijn deze in het bestuur van de instelling vertegenwoordigd, soms is de relatie op een andere manier geïnstitutionaliseerd. De instellingen hechten veel belang aan goed contact met hun 'georganiseerde achterban' maar vertegenwoordigen deze formeel niet en werken ook niet 'in opdracht van' de koepels.

doelen

Er bestaan grote overeenkomsten in wat de instellingen trachten te realiseren. Alle instellingen rekenen de volgende zaken tot hun *kerndoelstelling*:

- kennis en informatie: expertise-centrum

De landelijke instellingen zijn de kenners bij uitstek van de beoefening van 'hun' discipline. Heb je bijvoorbeeld een vraag over amateurdans, dan stel je die aan het LCA. Om informatie te kunnen verschaffen moet deze ook systematisch worden vergaard. De instellingen hebben kennis en overzicht van de beoefening door het gehele land, hebben een visie op de ontwikkeling en zijn daardoor experts op hun gebied.

- bevordering inhoudelijke kwaliteit

Voor een klein gedeelte van de amateurkunstenaars is de functie van de beoefening louter sociaal. Het overgrote deel wil echter meer: ze willen zich technisch en inhoudelijk ontwikkelen. Dit betekent voor de instellingen dat zij beleid moeten voeren op het gebied van de ontwikkeling van leerplannen, scholing, bijscholing en coaching in de amateurkunst.

- innovatie
Amateurkunst ontwikkelt zich. Er ontstaan nieuwe genres, nieuwe werkwijzen en nieuwe visies op kwaliteit en product. De instellingen eigenen zichzelf in dit proces een rol toe: in het signaleren van ontwikkelingen in de (amateur-) kunst en de maatschappij, het formuleren van een visie op die ontwikkelingen en het uitdragen daarvan.
- positionering
Amateurkunst verdient een goede positie in de maatschappij. Zij verdient serieuze aandacht in pers, onderwijs en overheidsbeleid. De instellingen willen alle een krachtig pleitbezorger zijn voor het belang en de positie van de amateurkunst.
- verbetering virtuele infrastructuur
Alle instellingen gebruiken het internet als interactief communicatiemiddel. Daarnaast bieden ze in toenemende mate anderen (verenigingen, instellingen) de gelegenheid of de structuur om zich op het web te presenteren.

* * *

Het merendeel van de instellingen werkt daarnaast nog aan het realiseren van de volgende doelstellingen:

- verbetering reële infrastructuur
Geen optreden zonder podium, geen les zonder instrument. De landelijke instellingen zijn niet direct zelf verantwoordelijk voor de kwaliteit van de infrastructuur maar zien wel het belang ervan voor de amateurkunst en dragen er dus graag in beleidsmatige zin aan bij.
- bevordering participatie
Onderdeel van veel activiteiten is om te laten zien hoe leuk het is om zelf amateurkunst te beoefenen en daarmee mensen tot deelname te verleiden.
- bevordering bestuurlijke kwaliteit
Amateurkunst heeft ook een zakelijke component. Het uitvoeren van een opera of het maken van een film vergt meer van een vereniging dan artistieke capaciteiten. Sterker nog: de artistieke kwaliteit wordt vaak direct beïnvloed door de bestuurlijke kwaliteit.

voor wie werken de instellingen?

De amateurkunstwereld kent een veelheid aan potentiële doelgroepen. Opnieuw geldt: kleine instellingen hebben een grote omgeving. Het is dus de kunst om de producten te richten op de groep waar ze het hoogste rendement hebben. Hieronder een driedeling in de doelgroepen: *beoefenaars, kader en instellingen*.

I de beoefenaars: waar de aanpak effect moet sorteren

Er zijn *individuele beoefenaars* (vooral bij de scheppende kunsten) en *beoefenaars in groepsver-*

band (vooral bij de podiumkunsten). De beoefenaars zijn de amateurs waar het in eerste instantie om gaat, de 'eindgebruikers', maar zij zijn een lastig te bereiken doelgroep.

De *belangenorganisaties* van de beoefenaars (bonden, federaties, etc.) doen geregeld een beroep op de landelijke instellingen voor projecten of producten.

II het kader: een dankbaar kanaal

Van het (bij-) scholen van één dirigent wordt een heel koor beter. Daarmee is de positie van het *artistiek kader* als doelgroep die door de landelijke amateurkunstinstanties zoveel mogelijk wordt gezocht, geschetst. Op hen richten zich dan ook tal van producten. De instellingen onderscheiden twee groepen: *docenten* en *leiders/makers* (dirigenten, regisseurs, dansleiders, etc.). De instellingen richten zich onder andere op onderwerpen die in de reguliere beroepsvorming ontbreken zoals 'praktijkgericht werken met amateurs'.

Voor het *bestuurlijk* of *zakelijk kader* worden producten gemaakt ter versterking van de organisatie. In het Vademecum voor de Koorzang staan bijvoorbeeld verschillende contracten tussen koor en dirigent.

III de instellingen: partner en doelgroep

De lokale *Centra voor de Kunsten* (muziekscholen, creativiteitscentra, gecombineerde centra) spelen een grote rol in de educatie van amateurs. Ze zijn dus een belangrijke schakel bij het bevorderen van de inhoudelijke kwaliteit en daarmee doelgroep voor een aantal producten. Om dezelfde reden zijn het *regulier onderwijs* en het *kunstvakonderwijs* doelgroep van de landelijke amateurkunstinstanties.

Voor veel amateurs is optreden de voornaamste drijfveer. Daar wordt het resultaat van de ontwikkeling zichtbaar. De confrontatie met het publiek is daarnaast ook onderdeel van de ontwikkeling. Daarvoor zijn *faciliteiten* (podia, kerken, expositieruimten) of *afnemers* nodig.

Op lokaal, provinciaal en rijksniveau werken ook *andere instellingen* aan dezelfde doelstellingen. Zij zijn in eerste instantie partner van de landelijke amateurkunstinstanties. Ook voor hen worden producten ontwikkeld.

De producten waarvoor de verschillende *overheden* (Rijk, Provincies, gemeenten) de doelgroep zijn, hebben vooral met de positionering van amateurkunst en informatie te maken.

het netwerk

De omgeving bestaat niet alleen uit doelgroepen. Als partijen waarmee de instellingen verder regelmatig contact hebben, worden genoemd: het PAK, de Raad voor Cultuur, de Inspectie van het Onderwijs Cultuureducatie, Cultuurnetwerk.nl, De Kunstconnectie, diverse fondsen, professionele kunstenaars of verbanden daarvan, belangrijke festivals of evenementen en de media.

De provinciale en grotere lokale instellingen behoren tot het geografisch netwerk van de landelijke instellingen. Door veelvuldig direct contact met dit netwerk behouden de instellingen overzicht over de beoefening in het hele land.

de aanpak

de organisatie

De instellingen hebben allen een directeur, ondersteunend personeel en een aantal – veelal inhoudelijk gekwalificeerde cq gespecialiseerde – medewerkers in dienst. Specialisaties liggen op deelterreinen of techniek binnen een discipline (bijvoorbeeld textiel, musical, muziektheater, volksdans, film en video), maar ook op het steeds belangrijker wordende communicatievlak (hoofdredacteur / bladenmaker, communicatiemedewerker, webmaster e.d.).

De inhoudelijk medewerkers hebben contact met partijen (instellingen, kader, beoefenaars) in het eigen werkgebied en organiseren de activiteiten.

Onderscheid wordt door de instellingen gemaakt tussen *'het leveren van inhoud'* en het *'bemiddelen'*. Een enkele instelling levert alleen inhoud, een enkele bemiddelt vooral. Voor het totaal is de verhouding ongeveer half om half.

de activiteiten

Grofweg kennen de landelijke amateurkunstinstellingen vier soorten activiteiten: leren, informeren en adviseren, initiëren en stimuleren, presenteren.

• leren

Hiertoe behoren de talloze *opleidingen* en *cursussen* ten behoeve van artistiek en bestuurlijk kader. Een deel van dit aanbod wordt door de instellingen zelf georganiseerd, een deel wordt uitbesteed. Het ontwikkelen van *raamleerplannen* voor opleidingen is een indirecte maar invloedrijke betrokkenheid van de instellingen bij het leren. Tenslotte is er in een enkel geval sprake van *coaching* of *zakelijke ondersteuning*.

• informeren en adviseren

Alle instellingen geven een *blad* uit, enkele meer dan één. Alle hebben een informatieve *site*, sommige in samenwerking met anderen. Regelmatig verschijnt er een *boek* van één van de instellingen over belastingen of concours-repertoire. Verdere *voorlichting* geschiedt telefonisch al of niet in de vorm van 'helpdesk'. Geadviseerd wordt er vooral aan koepels, instellingen en overheden.

• initiëren en stimuleren

Hiertoe behoort een divers scala van activiteiten waarmee de instellingen ontwikkelingen in het werkveld introduceren. Deze ontwikkelingen kunnen zich voordoen op artistiek en organisatorisch vlak. Hieronder vallen bijvoorbeeld een project dat het multidisciplinaire werken binnen de amateurkunst stimuleert en een project dat de samenwerking bevordert tussen professionals en amateurs binnen een discipline.

• presenteren

Festivals en *concoursets* geven verenigingen de kans om de eigen kwaliteit te vergelijken met die van andere. Alle instellingen organiseren één of meer festivals. Daarnaast zijn er tal van

voorbeeldprojecten zoals het door LCA en Theaterwerk NL samen georganiseerde landelijk podiumcircuit: daar kun je geïnspireerd raken door de betere theater- of dansproducties uit het gehele land.

Een enkele instelling⁸ beheert budget om activiteiten van anderen te ondersteunen (subsidie).

* * *

producten

Hieronder staan in schema de producten die de instellingen⁹ maken voor de verschillende doelgroepen. Deze zijn afhankelijk van het karakter van de discipline:

karakter	theater	beeld.	AV	dans	muziek
1 ensemble of i ndividueel?	e	i	i/e	e	e
2 m ultidisciplinair of u nidisciplinair?	m	u	u/m	m	u/m*)
3 Ontwikkeling gebaat bij artistieke begeleiding (a)?	a	a	a	a	a
4 Ontwikkeling gebaat bij productionele begeleiding (p)?	p		p	p	p
5 Ontwikkeling gebaat bij bestuurlijke begeleiding (b)?	b	b	b	b	b
*) Muziektheater en enkele modernere genres zijn multidisciplinair					

producten inhoudelijke begeleiding:

muziek	dans	theater	beeldend, AV
* opleidingen * cursussen * voorbeeldprojecten * podiumfunctie * subsidie * leerplanontwikkeling	* opleidingen * cursussen * voorbeeldprojecten * begeleiding/coaching * subsidie * leerplanontwikkeling	* opleidingen * coaching * voorbeeldprojecten * podiumfunctie	* opleidingen * cursussen * voorbeeldprojecten * podiumfunctie
Voor: kader/niet kader	Voor: kader/makers	Voor: kader (behalve voorbeeldprojecten)	

producten productionele begeleiding:

muziek	dans	theater	beeldend, AV
* festivals * concoursen * multidisciplinair	* informatie * podiumcircuit * festival	* informatie * circuit * festival	* informatie
Voor: verenigingen/productioneel kader			

⁸ Het betreft Unisono (SNK, NIB, LOAM) en het LCA.

⁹ Gegevens van Schrijven ontbreken omdat deze geen lid (meer) is van het PAK

producten bestuurlijke begeleiding:

muziek	dans	theater	beeldend, AV
* helpdesk * training * publicaties * site	* zakelijke ondersteuning * verzekering	* samenwerking * ondersteuning koepel * publicaties	* publicaties * opleiding * voorlichting * ondersteuning koepels
Voor: bestuurlijk kader			

wat doen de instellingen samen?

Sommige projecten zijn voor meer disciplines nuttig. Zo organiseren LCA en Theaterwerk NL samen het landelijk Podiumcircuit en werken SBA en Theaterwerk NL samen op het gebied van de theaterfotografie. Waar het kan zoeken de instellingen elkaar op.

het PAK; voor het belang van de gehele amateurkunst

In het Platform voor Amateurkunst zijn alle landelijke instellingen verenigd.¹⁰ Het is opgericht om zaken uit te wisselen die de verschillende disciplines overstijgen en indien gewenst gezamenlijk actie te ondernemen. De missie van het PAK luidt:

Het ontwikkelen van de structuur en condities van de amateurkunst in Nederland in algemene zin, door onderzoek, publicaties, evenementen, belangenbehartiging en inrichting van faciliteiten op discipline-overstijgend niveau.

Waar de disciplinegerichte instellingen zich richten op de kwaliteitsbevordering, dienstverlening, voorzieningen en samenwerking binnen hun eigen disciplines of in multidisciplinaire projecten, richt het PAK zich op de algemene belangen, de politieke belangen van de amateurkunst als geheel, de structurele bevordering van amateurkunst en onderzoek naar discipline-overstijgende werkvormen.

wat doet het PAK: actuele dossiers

Op dit moment ondernemen de instellingen op drie terreinen gezamenlijk actie.

I de positionering van de amateurkunst

De instellingen willen alle een krachtig pleitbezorger zijn voor het belang en de positie van de amateurkunst.¹¹ Dit is bij uitstek een domein waarin gezamenlijke inspanning loont. Tot nu toe is vooral fundamenteel onderzoek gedaan.

In 2001 verscheen het rapport *'Amateurkunst, profielen op basis van Socioconsult'* van onderzoeksburo Motivaction. Het rapport doet verslag van onderzoek naar de demografische achtergrond, de motieven en waarden van de beoefenaar van amateurkunst in Nederland. Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het Fonds voor Amateurkunst en het PAK.

¹⁰ Stichting Schrijven tot en met 31 december 2001.

¹¹ Zie doelstellingen.

In vervolg hierop is inmiddels (opnieuw samen met het Fonds voor de Amateurnkunst) begonnen aan de voorbereiding van een seminar over de positie van de amateurnkunst in Nederland, in vergelijking met de ons omringende landen. Dit gaat in het najaar van 2003 plaatsvinden.

II de vertegenwoordiging van de amateurnkunst

Het is van groot belang dat overheden en andere maatschappelijke geledingen een aanspreekpunt hebben bij zaken die de amateurnkunst betreffen. Het PAK ontwikkelde zich de afgelopen jaren tot vanzelfsprekend aanspreekpunt voor de Nederlandse amateurnkunst. Het is gevraagd om een bijdrage te leveren aan de voorbereiding van het Rijksbeleid voor de komende Cultuurnotafase. Niet alleen is aan het PAK een visie gevraagd op de ontwikkeling van de amateurnkunst, maar ook om deze visie voor te leggen aan de 'achterban' van het PAK, de verschillende verbanden van beoefenaars.

Een *nieuwe ontwikkeling* is dat het PAK voorzichtig de weg naar belangenbehartiging is ingeslagen. De koepels waarbij de meeste verenigingen zijn aangesloten zijn steeds minder goed in staat om de belangenbehartiging richting overheden voldoende kwalitatief uit te voeren. Daarnaast staan de koepels vaak voor een klein segment van het gehele amateurnkunstveld om in onderhandeling met derden zaken voor elkaar te krijgen.

Steeds vaker wordt in die gevallen door het veld naar het PAK gekeken als mogelijke vertegenwoordiger. Het PAK beraadt zich momenteel op de manier waarop aan deze verwachting kan worden beantwoord. De positie van instellingen en koepels ten opzichte van elkaar wordt daarbij opnieuw tegen het licht gehouden.

Het PAK ontwikkelt zich dus beetje bij beetje ook tot vertegenwoordiger van de amateurnkunstenaars.

III kader voor kwaliteitstoetsing amateurnkunsteducatie

Ontwikkeling is de belangrijkste bestaansgrond, zo zien we in de doelstellingen verwoord. Er is dan ook een gemeenschappelijke betrokkenheid en inzet van de instellingen op het gebied van de *kunsteducatie*.

Eind 2001 kreeg het PAK van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen het verzoek om te voorzien in een aantal functies van de voormalige Inspectie KV/AK. Het betreft taken op het gebied van de ontwikkeling, aanpassing, vaststelling, toetsing en certificering van cursussen en kaderopleidingen in de amateurnkunst. Een en ander komt voort uit het feit dat zelfregulering door de sector op dit gebied door het ministerie wenselijk wordt geacht.

Het PAK heeft deze taken op zich genomen. Inmiddels is een aantal leerplannen door het PAK getoetst en vastgesteld. Het PAK stelde daartoe een commissie in met onafhankelijke deskundigen op het gebied van alle disciplines.

Het PAK werkt op dit terrein samen met de Inspectie van het Onderwijs Cultuureducatie en met de brancheorganisatie voor kunsteducatie: de Kunstconnectie.

VI ontwikkelingen en beleidslijnen

We willen hier in kort bestek enkele maatschappelijke trends aanstippen die voor de amateurkunstbeoefening en het daarop te richten beleid van grote invloed zijn. Het is daarbij opvallend dat deze trends in de verschillende kunstdisciplines tot uiteenlopende consequenties en een verschillende aanpak kunnen leiden. We willen die verschillen in dit hoofdstuk ook laten zien, omdat ze wezenlijk zijn voor het werken met amateurkunst.

ontwikkelingen algemeen

1

veranderende omgang met cultuur

Een aanzienlijk deel van de amateurs is breed geïnteresseerd, schakelt tussen disciplines en participeert zowel actief als passief. De amateur van de 21e eeuw is over een breed front cultureel actief en minder geneigd zich diepgaand of langdurig aan één soort activiteit te binden.¹² Er is een enorm aanbod van activiteiten op gebied van cultuur, passief en actief waaronder een toenevend aantal 'mega-manifestaties'. Dit aanbod groeit en daarmee ook de concurrentie. Er zijn steeds vaker evenementen (events) waar verschillende disciplines, al of niet gerelateerd, gelijk te genieten zijn.

De rol van de computer in de amateurkunst wordt groter: men zoekt informatie op het internet, toneelstukken en muziek worden gedownload en beeldende amateurs exposeren op het web.

2

diversificatie: culturele diversiteit, genres en leeftijd

De groep beoefenaars van amateurkunst wordt in verschillende opzichten steeds diverser en daarmee ook de uitingen.

De toename van de *culturele diversiteit*, in de eerste plaats, zorgt voor talloze nieuwe stijlen en technieken in de Nederlandse amateurkunst.

Er komen technieken en genres bij, soms mogelijk gemaakt door nieuwe hulpmiddelen (computers, digitale video, etc.) of zomaar als een nieuwe ontwikkeling binnen de kunst.

En tenslotte leeftijd: senioren krijgen meer vrije tijd en willen zinvol en op aangename manier hun tijd besteden. Amateurkunst voorziet in deze behoefte. Aan de andere kant zien we dat jongeren hun eigen genres kiezen. Ook dat leidt tot meer diversiteit.

¹² Zo blijkt uit het onderzoek dat Wim Knulst en Jos de Haan naar de beleving van kunst in Nederland deden: *De Kunstzinnige Burger wordt ouder*, Den Haag, 1998.

3

veranderende structuur van de beoefening

Naast de talloze 'traditionele verenigingen' ontstaan steeds meer *losse verbanden* zoals projectorkesten en -koren, losse theaterproducties en interdisciplinaire projecten.

De omgeving van de vereniging wordt complexer. Er zijn meer regels (belasting, hinderwet, werkgeverschap, etc.) Hierop wordt verschillend gereageerd. Sommige amateurverenigingen worden ondernemender: ze organiseren spannende projecten en reizen naar het verre buitenland. Ook het zakelijker werken neemt bij veel amateurverenigingen toe: er gaat meer geld om, men weet beter fondsen en sponsors te vinden om de hogere kosten te dekken. Tegelijkertijd wordt het steeds lastiger om (goede) bestuursleden te vinden, mensen die zich met marketing, regelgeving en boekhouding willen bezighouden. Steeds vaker wordt geopteerd voor een betaald zakelijk leider.

Een groot deel van het werk 'rondom' producties wordt tot nu toe gedaan door vrijwillige bestuursleden. Dit geldt ook voor het werk van bonden en koepels. Daartoe zijn steeds minder mensen bereid. Er is sprake van vergrijzing, en het werk wordt door toegenomen regelgeving steeds lastiger. Het element van de sociale of religieuze identiteit neemt af: aansluiting bij of actief worden in een vereniging is geen vanzelfsprekende zaak meer. Voor jonge mensen ligt hier soms nog wel een uitdaging maar die vinden het vooral interessant wanneer ze in studiepunten of anderszins beloond worden.

4

hoge eisen en artistiek kader

Beoefenaars besteden steeds meer aandacht aan de presentatie en vormgeving van het kunstproduct. Ook het 'presentatie-concept' krijgt meer aandacht. De steeds hogere eisen die aan producties worden gesteld leggen veel druk op het productioneel kader. Die hogere eisen hangen samen met het stijgend opleidingsniveau van het artistiek kader.

Door het mager financieel draagvlak kunnen veel verenigingen geen goed opgeleid kader afnemen.

De kundigheid van docenten met een kunstvakopleiding sluit vaak onvoldoende aan op de amateurkunstpraktijk.

Naast de hierboven geschetste trends zijn er ook vaste, weinig aan verandering onderhevige aandachtspunten:

5

grote behoefte aan goede faciliteiten

Amateurs willen zich presenteren. Daarvoor zijn faciliteiten nodig. Podia waar amateurs kunnen optreden en expositieruimte. Optreden, meedoen aan wedstrijden, exposeren, *'je kunst laten zien aan anderen'*, het is een van de essenties van amateurkunst, het is waar de functie van amateurkunst in de samenleving voelbaar wordt.

Goede faciliteiten om amateurkunst te presenteren en om te oefenen zijn daarvoor onontbeerlijk. Daar is helaas groot gebrek aan. Verantwoordelijk hiervoor zijn in eerste instantie de lagere overheden. Zij moeten (samen met de amateurs zelf) zorgen voor geschikte en betaalbare accommodatie. De landelijke instellingen en hogere overheden kunnen met informatie en anderszins stimuleren en landelijk (circuit, concoursen, festivals) een podium bieden aan amateurkunst.

6

weinig aandacht in media, wetenschap en beleid

Amateurs moeten het over het algemeen met aandacht in de huis aan huis bladen doen. Dat is voor een aankondiging van het jaarlijkse concert of voor ledenwerving van de vereniging voldoende maar het zorgt er niet voor dat amateurkunst als maatschappelijk en vooral artistiek verschijnsel serieus meetelt.

Dit is geen 'calimero'-achtig minderwaardigheidscomplex van de amateurkunst maar een onontkenbaar mechanisme: ***geen pers en geen wetenschappelijke status is geen publieke aandacht is geen item van politieke en bestuurlijke aandacht is geen middelen.***

ontwikkelingen per discipline

Voor een deel zien we de algemene ontwikkelingen weerspiegeld in de verschillende disciplines; voor een deel zijn er disciplinespecifieke trends en oplossingsrichtingen.

dans

- **groeïende diversiteit: verschillende dansvormen en fusies van dansvormen**

De beoefenaars van werelddans bevinden zich vaak in het grijze circuit. Veel dansdocenten hebben geen opleiding in het lesgeven in hun dans. Ze zijn eerder *dansvormgek* dan *dansgek*. Men doet weinig aan uitwisseling, zoals het geven van feedback op elkaars lesmethode. Elke dansvorm heeft een eigen niveau van ontwikkeling, mede afhankelijk van de achtergrond. Het LCA kan als expertisecentrum de kennis bundelen en verspreiden. We moeten zoeken naar aansprekende manieren om dat te doen. Het Werelddansfestival in Rotterdam kan daarin een rol spelen. De verschillende danswerelden kennen elkaar niet of nauwelijks. Kruisbestuiving is daardoor schaars.

- **jongeren en dans**

Het LCA blijft voorlopig doorgaan met het eigen danswerk van jongeren een podium te bieden en te coachen. Er is een explosie van jongerendans op straat, op TV, tijdens events en jongerenspektakels. Dans wordt steeds meer 'zichtbaar' in de maatschappij.

- **dans als podiumkunst en scheppende kunst.**

De interesse van dansers in podiumprojecten en in 'dans creëren' stijgt. Danswerkplaatsen waar dansers onder begeleiding dans kunnen maken en podiumdans-projecten zijn populair. Er zijn meer en meer initiatieven op podiumdansgebied waarin gehandicapte en niet-gehandicapte dansers dansen. Dit moet verder worden gestimuleerd.

- **dansdocenten, hun opleiding en het amateurdanswerkveld**

Een veelgehoorde noodkreet, o.a. vanuit Centra voor de Kunsten: Er is een tekort aan HBO-opgeleide dansdocenten. De MBO-opleidingen tot dansdocent zijn daarentegen in opmars. De werkbelasting van dansdocenten is groot. De positie van dansdocenten moet verbeteren.

- **coaching**

Zowel binnen als buiten de dansvakopleidingen wordt gezocht naar nieuwe werkvormen. Van docenten wordt steeds meer een begeleidende en coachende rol gevraagd, zowel in het omgaan met amateurdansers als met dansmakers. Dit komt mede door de al genoemde groeiende populariteit van podiumdansprojecten en van het dans creëren met amateurdansers. Het LCA besteedt hieraan veel aandacht evenals enkele provinciale centra voor amateurkunst.

- **ouder wordende dansers**

Ouderen krijgen meer vrije tijd en willen zinvol en op aangename manier hun tijd besteden. Bewegen en dansen passen daarbij. De markt van de ouderen groeit. De doelgroep oudere dansers kan beter bediend worden op gebieden als: podium- en choreografieprojecten die geschikt zijn voor oudere dansers en les- en begeleidingsmethodes. Danslessen kunnen beter inspelen en geschikt gemaakt worden voor oudere dansers. Volksdansmethodieken, lesmetho-

des uit de werelddans en dansexpressiemethodieken kunnen als voorbeeld dienen. Onderzoek is nog nodig. In andere culturen is het vaak heel gewoon als oudere mensen blijven dansen. Ook kan het LCA iets doen aan het vooroordeel dat dans alleen voor jongeren is.

muziek

• de diversiteit wordt groter

Er is genreverschuiving binnen de muziek naar pop, jazz, multiculturele muziek ten koste van de klassieke muziek. Ook zijn er meer multidisciplinaire initiatieven en vindt er op grote schaal versmelting van stijlen plaats. Dit vereist openheid van organisaties, koepels, programmeurs en beleidsmakers. Opleidingen moeten inspelen op deze diversiteit. Maar dit mag tegelijkertijd niet leiden tot een armoede op het gebied van het muzikale erfgoed!

Naast de enorme groep jongere amateurmusici is er een ander fenomeen: de kunstzinnige burger wordt ouder: de groep kapitaalkrachtige jeugdige senioren groeit. Tegelijk worden vooral veel koren opgeheven door een ouder wordend ledenbestand en gebrek aan aansluiting bij de jeugd. Repertoire, organisatievormen en activiteiten dienen dusdanig te worden ingericht dat zij aan deze diversiteit aan doelgroepen en mogelijkheden tegemoet komen.

• de muziekpraktijk verandert

Naast de talloze 'traditionele verenigingen' ontstaan steeds meer *losse verbanden* zoals projectorkesten en -koren. Deze zijn voor bestaande verenigingen vaak moeilijk te benaderen. Nieuwe koepels ontstaan, gebaseerd op andere grondslagen dan voorheen.

Op de complexere wordende omgeving wordt verschillend gereageerd. Sommige amateurmuziekverenigingen worden ondernemender: ze organiseren spannende projecten en reizen naar het verre buitenland. Ook het zakelijker werken neemt bij veel amateurmuziekverenigingen toe: er gaat meer geld om, men weet beter fondsen en sponsors te vinden om de hogere kosten te dekken. Tegelijkertijd wordt het steeds lastiger om (goede) bestuursleden te vinden.

De kosten nemen steeds meer toe: repetitieruimtes, BUMA-afdrachten, dirigententarieven, begeleiders, orkesten bij uitvoeringen. Tegelijk staan de subsidies onder druk. Bovendien zien veel verenigingen hun mogelijkheden beperkt door het eentonige criterium van de "vernieuwing".

Muziekscholen en kunstcentra nemen een onafhankelijker rol aan. Zij conformeren zich niet in alle gevallen meer aan een landelijke structuur. Het is een forse "uitdaging" om hierop in te spelen zonder afbreuk te doen aan kwalitatieve doelstellingen en opgebouwde en als zodanig doelmatige structuren.

In de komende jaren zullen veel veranderingen in de organisatiestructuren moeten plaatsvinden: oude koepels zullen plaatsmaken voor nieuwe en deze zullen een plaats in het bestel moeten krijgen. Er zullen fusies plaatsvinden. Bestuurders moeten adequaat leren omgaan met deze situatie en in zekere mate professionaliseren. De landelijke en regionale instellingen en samenwerkingsverbanden zullen een kwalitatieve ontwikkeling van de infrastructuur in nauwe onder-

linge samenwerking moeten begeleiden. Nieuwe vormen van het musiceren in kerken worden ontwikkeld.

Op al deze gebieden biedt de dialoog met de internationale collega's een nuttig referentiekader.

- **omgang, cultuurbeleving verandert**

Veel beoefenaars stellen hogere eisen aan de vrijetijdsbesteding: er is meer 'hang naar kwaliteit'. Ook is er meer samenwerking en wisselwerking tussen beroepsmuzikanten en amateurs. Koren en orkesten zijn afhankelijk van hun (al dan niet professioneel geschoold) dirigentenkader. De kritische amateur appelleert aan een hoge mate van muzikale en didactische deskundigheid bij het dirigentenkader en het bestuur van zijn vereniging. Bij vakopleidingen en amateuropleidingen ligt een belangrijke taak om hieraan te voldoen. Hoge kwaliteit verdient naast ondersteuning ook een goed podium.

- **tanende aandacht voor muziek in het basisonderwijs**

Er wordt in het reguliere basisonderwijs minder gezongen dan vroeger. Dit betekent niet alleen dat de 'muzikale bagage' van amateurmuzikanten bij aanvang van hun muzikale carrière afneemt, maar het is tevens een gemis aan sociale vorming. Volgens NIPO-onderzoek is er een heel reëel potentieel van 30.000 jonge (mannelijke) zangertjes ... mits het wordt aangesproken. Het zal duidelijk zijn dat dit momenteel bij lange na niet wordt gerealiseerd. In de sport zou zoiets gelden als verspilling van talent.

Er zullen programma's moeten worden ontwikkeld om groepsleerkrachten en vakmusici bij te scholen, amateurkunst, kunsteducatie en school bij elkaar te brengen en een kunstenklimaat in het onderwijs te bevorderen.

beeldend en audiovisueel

- **de diversiteit wordt groter**

Het aantal verschillende beoefende technieken neemt toe. Nieuwe beeldende technieken en tradities vanuit andere culturen doen hun intrede. Ook worden begrippen als kwaliteit en kunst onder invloed van andere culturen opnieuw gedefinieerd.

- **nieuwe technische mogelijkheden**

Door toename van technische mogelijkheden is er sprake van sterke professionalisering binnen de fotografie en video.

- **grenzen vervagen**

Zowel binnen de beeldende amateurkunst als tussen beeldend, letteren en podiumkunsten ontstaan overlappings in de onderscheiden kunstdisciplines.

Het beleid in de amateursector op het gebied van beeldende en audiovisuele kunsten moet onder meer gericht zijn op de volgende doelen:

- **zichtbaar maken**

podium geven aan beeldende amateurkunst; beoefening van beeldende amateurkunst meer zichtbaar maken in het maatschappelijk culturele leven - en voor de beeldende amateurs onderling.

- **samenwerking**

meer samenwerking met provinciale ondersteuningsinstellingen, en daar waar geen beeldende consultants zijn (en dat geldt voor de meeste provincies) proberen die daar eindelijk toch te krijgen.

- **website**

verdere uitbouw van de website als meeting point voor beeldende amateurkunstenaars.

- **integratie**

beleid t.a.v. immigranten minder categoriaal, meer geïntegreerd in reguliere beleid.

theater

- **samenwerking tussen prof en amateur**

Er ontstaat een grotere bereidheid bij amateurs en professionals om op inhoudelijk en organisatorisch gebied samen te werken. Dit is zichtbaar in incidentele projecten en het wordt duidelijker in afspraken voor duurzame samenwerking. De organisatie van een effectieve samenwerking tussen beide velden behoeft extra ondersteuning. Dit laatste bepaalt in sterke mate het succes.

Noodzakelijk: structurele aandacht voor initiatieven op dit terrein.

- **mensen willen er meer aan beleven**

Een belangrijke ontwikkeling is het verlangen naar het versterken van *de beleving* van de beoefenaar en de toeschouwer: het centraal stellen van de beleving. De vraag is actueel om veel meer vanuit de plek en de omstandigheden van de groepen theater te maken. Dit vraagt om andere aanpak van regie, dramaturgie en vormgeving in het amateurtheater.

Noodzakelijk: ontwikkeling van projecten en bijstelling van leerplannen en scholing op dit terrein in samenspraak met veld en oplevingen (vakopleidingen en middenkaderopleidingen).

- **versterking van de jeugdtheater sector**

De jeugdtheater initiatieven in het land hebben zich tot nu toe onafhankelijk van elkaar ontwikkeld. De behoefte is groot om de sector als geheel te profileren inhoudelijk en organisatorisch. Daar wordt ondersteuning voor gevraagd vanuit de jeugdtheater initiatieven.

Noodzakelijk: ondersteuning van de sector als geheel gebruiken om de afzonderlijke initiatieven te versterken.

- **stimulering diversiteit**

In het grensvlak van amateur en professioneel theater ligt de dynamiek van het cultureel divers theater. Er is behoefte aan groepen die als voorbeeld voor andere kunnen dienen om een bredere ontwikkeling in het werkveld te realiseren.

Noodzakelijk: ondersteuning voorbeeldproducties.

- **herbezinning op de relatie tussen werkveld en ondersteuning**

De vraag van het brede amateurtheater heeft de afgelopen jaren in ondersteuningsinstellingen minder centraal gestaan. Specifieke doelen en projecten van de instellingen hadden prioriteit.

Daarin lijkt een kentering te komen.

Noodzakelijk: herwaardering voor het brede veld.

- **internationalisering**

Er ontstaat in de discipline meer interesse voor internationale uitwisseling. Dit geldt op het gebied van festivals en op het gebied van repertoire. De ontmoeting van verschillende culturen en de interpretatie van producten uit verschillende culturen staat daarin centraal.

Noodzakelijk: structureel beleid en voorzieningen ontwikkelen.

VII tot slot

Het PAK breekt een lans voor de amateurkunst als levenskunst, als kunst van en door de samenleving en als cement voor een samenleving die die naam ook waardig is.

Over kunst worden weinig woorden vuil gemaakt, tenzij het gaat om de opheffing van een professioneel ensemble of de verbouwing of verplaatsing van een museum. Amateurkunst lijkt gewoon plaats te vinden. Amateurs schreeuwen niet moord en brand als ze geen subsidie krijgen om een concert uit te voeren, of als het theater te duur is om zelfs maar te repeteren. Ze halen sowieso de pers niet. Een aankondiging van een evenement wordt nog wel geplaatst, in een plaatselijke krant, maar de opheffing van muziekscholen, het verdwijnen van subsidies, het grijze circuit, dat is geen nieuws.

Amateurkunst is geen "issue". Wie het vorige hoofdstuk heeft bestudeerd zal echter inzien dat amateurkunst wel degelijk een issue is! In het voorgaande hebben we op vele ontwikkelingen gewezen: de diversiteit, de vergrijzing, de professionalisering, veranderende structuren, andere eisen die aan organisaties, kaders, kunsteducatie, vakopleidingen, koepels en subsidiënten worden gesteld. Dat zijn geen fenomenen die onopgemerkt voorbij gaan, maar stuk voor stuk ontwikkelingen die van invloed zijn op de manier waarop een derde van de Nederlandse bevolking zijn vrije tijd vorm en inhoud geeft en die voor nog meer mensen mogelijkheden voor passieve kunstbeleving biedt. Daarmee zijn de amateurkunsten ook direct van invloed op de manier waarop de samenleving functioneert.

We hebben in deze notitie laten zien dat Nederland een heel eigen structuur voor de amateurkunst bezit. Die is niet af en zal zich voortdurend verder ontwikkelen. Het is van essentieel belang voor de samenleving om daarin en in de amateurkunst als geheel te investeren: amateurkunst is kunst om lief te hebben en verdient dan ook de nodige toewijding!

colofon

concept, teksten: Remko van Bork voor & Concept
met bijdragen van LCA, SBA, Theaterwerk NL, Unisono

DTP: Deirdre Roovers

uitgave: februari 2003

secretariaat Platform voor Amateurkunst:
Plompstorengracht 3
3512 CA Utrecht
tel: 030 – 2335620
e-mail: pak@amateurmuziek.nl